

**TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHI VA O'QUVCHILAR O'RTASIDAGI
KONFLIKTLAR**

Shukurov Xursan Gadoyevich
Norova Intizor Haqberdiyevna
matematika fani o'qituvchilari,
BDTU akademik litseyi

Annotatsiya: Maqolada ta'lim faoliyati jarayonida, o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida sodir bo'ladigan nizolar, uni keltirib chiqaruvchi omillar, konflikt haqida turli xil qarashlar va o'tkazilgan tadqiqot natijasida ayrim xulosa va takliflar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Konflikt, o'qituvchilar, o'quvchilar, tashqi muhit, moddiyat, xulqatvor, nizo, ijtimoiy omil.

Har bir o'quvchi yoshlar ta'lim dargohiga ezgu niyyatlar ila borishadi. Har kuni yangidan yangi bilim va tajribalarga ega bo'ladi. O'qituvchilar bilan dars jarayonlarida ma'lum bir muhitlarda muloqotga kirishadi. Ammo ushbu jarayonlar davomida ayrim bir kelishmovchiliklarga yuzaga kelayotganini kurishimiz mumkin. Ya'ni o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi konfliktlar. Konflikt- lot.to'qnashuv so'zidan kelib chiqqan bo'lib, ikki yoki undan ko'p taraflarning fikr, g'oya yoki manfaatlari to'qnashganda, qarama-qarshi holatda yuzaga keluvchi hodisa. Ta'lim jarayonlarida konfliktli holatlarning sodir bo'lishi, o'quv jarayonlariga, talaba va o'qituvchilarning kayfiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'zaro hurmatni yo'qolishiga sababchi bo'ladi. Bu vaziyatlar faqatgina nizoga sababchi shaxslarga ta'sir ko'rsatibgina qolmasdan, qolganlarning ham o'sha o'qituvchi yoki o'quvchiga nisbatan fikrlarida tub burilish yasashi mumkin.

Hech bir inson o'zini konfliktlardan doimiy muhofaza qilinganman deb hisoblay olmaydi. Chunki konfliktlar bazan qo'qqisdan, hech kutilmagan holda vujudga kelishi mumkin. Aynan o'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi konfliktli holatlar ham aynan bir mavzuda, turli fikr va qarashlar to'qnashuvi natijasida yuzaga keladi. Konflikt inson haqidagi fanlar tizimida o'ziga xos tarzda chambarchas bog'liq holda rivojlanadi. Jumladan falsafa, sotsiologiya, psixologiya fanlari bilan bevosita bog'liq. Konfliktlar yuzaga kelishida bir nechta sabablar bo'ladi. Misol uchun: Mojoro: Konfliktni vujudga kelishidagi birinchi shakl mojorodir. Mojoro konfliktning asosi hisoblanib, uni negizida ikki tomon uchun to'qnashuvni keltirib chiqaruvchi omillar mavjud bo'ladi.

Norozilik: Ikkinchi shakl norozilik bo'lib, bir-biridan norozilik natijasida kelib chiquvchi noxush kayfiyatni soz yoki hatti-harakat bilan bildirish natijasida konflikt yuzaga keladi. Lekin norozilik hamma vaqt ham konfliktni vujudga keltirmasligi mumkin. Kelishmovchilik: Konfliktni vujudga keltiruvchi uchinchi shakl

kelishmovchilik bo'lib, fikrva qarashlarni to'g'ri kelmasligi natijasida shaxsiy fikrga qarshi davening mavjudligidir. Ikkinchi tomonning fikr va qarashlariga aks tasir natijasida ham konfliktni vujudga keltiruvchi omillar vujudga keladi. Ta'lim va tarbiyaning samarasi hamda ta'sirchanligi, avvalo, o'qituvchiga, uning intellectual salohiyatiga, kasbiy tayyorgarligiga va pedagogik mahoratiga bog'liq. O'qituvchi ijodiy fikrlovchi, ya'ni umuminsoniy va milliy qadryatlarni, dunyoviy bilimlarni mukkamal eggalagan bo'lishi kerak. O'z xulqi, odobi, axloqi, tajribasi bilan o'quvchilarga namuna bo'lishi va o'z navbatida o'quvchilarda ham ushbu hislatlarga mos bo'lishi kerak. Xalqimizda "Qush uyasida ko'rganini qiladi", "Qars ikki qo'ldan chiqadi" va hokozabi ibratli maqollar ko'p. Darhaqiqat, konflikt va nizolarning kelib chiqishida ham yakka shaxs aybdor bo'ladi deb ayta olmaymiz. Har ikkila tomonda ham ozgina bo'lsada kelishmovchiliklar bo'ladi. Dastlab konflikt ko'p tabaqali ijtimoiy hodisa sifatida Shotlandiya faylasufi Adam Smitning "Xalq boyligining mohiyati va sabablariga oid tadqiqot" ishida o'rganilgan. Uning fikricha, konflikt asosida jamiyatning sinflarga bo'linishi va iqtisodiy raqobat yotadi. Konfliktlarni namoyon bo'lish turiga ko'ra ikki turga bo'lish mumkin: 1. agonistic-murosaga keladigan, 2. antagonistik-murosasiz. O'qituvchi nizolashishda o'z pozitsiyasini to'g'ri aniqlay olishi kerak. Agar guruh jamoasi uning tarafida ishlayotgan bo'lsa, unda bu vaziyatda eng yaxshi yo'lni toppish osonroq bo'ladi. Agar guruh intizomni buzgan shaxs bilan bir xil fikrda bo'lsa bu salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin.

Xulosa qiladigan bo'lsak, jamiyatimiz keng qamrovli bo'lib, u yerda turli xil xarakterdagi shaxslarni ushratishimiz mumkin. Shaxslararo konfliktlar albatta faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kichik kelishmovchiliklarga ham katta muammo sifatida qaramasligimiz kerak. Hayot konfliktlarga to'la. Yoshligimizdan hatto ushbu vaziyatlarni boshimizdan o'tkazganmiz. O'yinchoq talashib kim bilandir tortishganimizdan boshlangan desak ham bo'laveradi. Konflikt ta'lim uchun odatiy hol bo'lishi mumkin. Lekin kichikdan kattaga qarab bormasligi uchun nazoratdan chetta qoldirmasligimiz kerak. Bu holatning keskin darajada ortib borishiga yo'l qo'yilmaslik zarur. Bu holat ta'lim jarayoni sifatining tushib ketishiga olib keladi. Buning uchun O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasida to'g'ri muloqot yo'lga qo'yilishi va konfliktli vaziyatlar va uning oqibatlari haqida tushintirish ishlari olib borilishi kerak deb o'ylayman.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Axmedov M.T Pedagogik konfliktologiya. O'quv qo'llanma- Adabiyot uchqunlari. Toshkent.sh 2017yil. {117,b}
2. Abdullayeva D.U, Kamilova N.G' Ijtimoiy psihologiya(konfliktologiya). Darslik Toshkent: TDPY 2022 5. <https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Konflikt>